

زندگینامه استاد فرهیخته دکتر تقی شامخی

پدر رشته سیاست و قوانین منابع طبیعی

روشنک دهقان*

* کارشناس، مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران

◀ دکتر تقی شامخی، زاده ۲ خرداد ۱۳۲۲ شمسی در کاشان است. ایشان به دلیل مهاجرت خانواده به تهران، عمده دوران طفولیت و تحصیل خود را در این شهر سپری کردند. دوران ابتدایی خود را در دبستان بندار راوی، واقع در خیابان لرزاده در جنوب شرقی تهران قدیم، پشت سر گذاشتند و دوران دبیرستان خود را در مدرسه مرتضوی، در نزدیکی میدان مولوی و مدرسه جعفری، در نزدیکی میدان شاپور سپری کردند و در سال ۱۳۴۰ در رشته ریاضی، دیپلم گرفتند. همان سال وارد دانشکده کشاورزی دانشگاه تهران شدند. در آن دوران، در دو سال نخست دانشگاه، دروس عمومی ارائه می‌شد که دانشجویان در همه رشته‌های تحصیلی در دانشکده کشاورزی، با هم این دروس را می‌گذراندند و از سال سوم، در رشته‌های مختلف به تحصیل ادامه می‌دادند، ولی چون در آن زمان دانشکده منابع

دانشمندان ایرانی

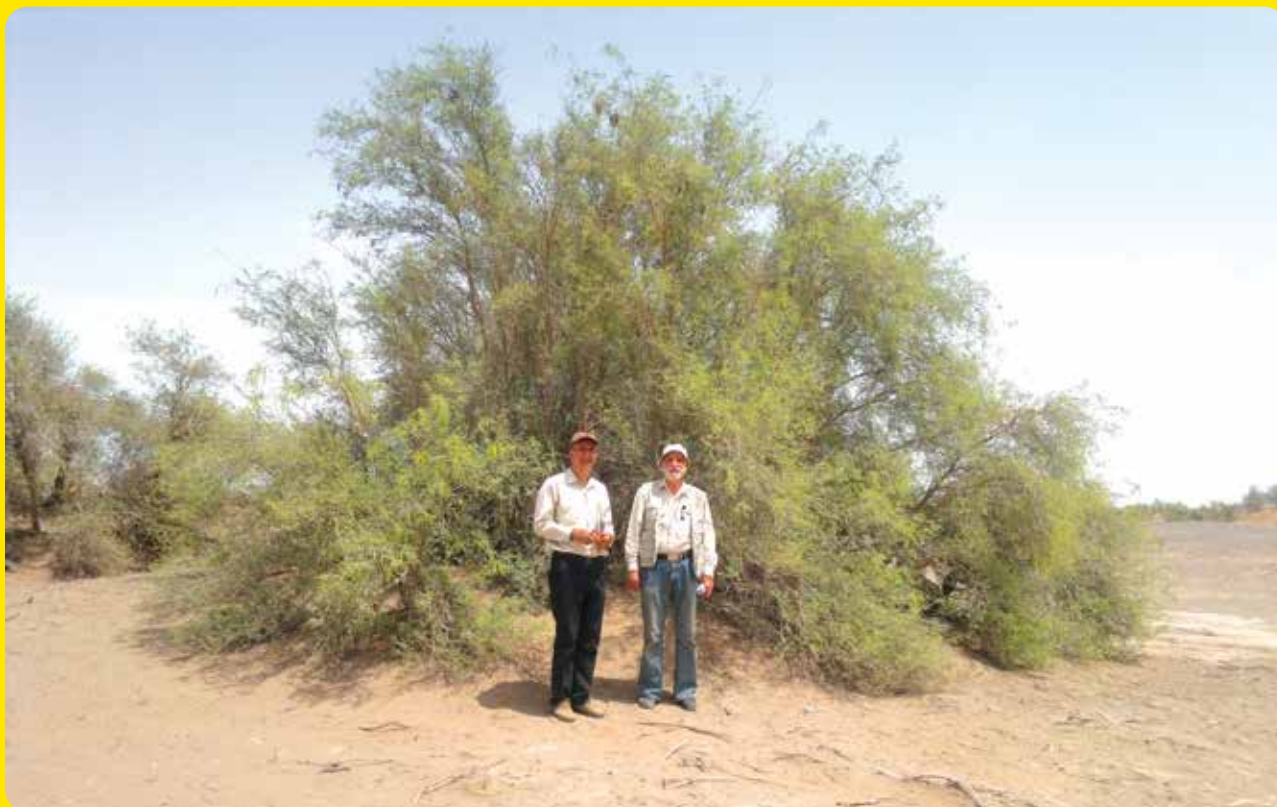
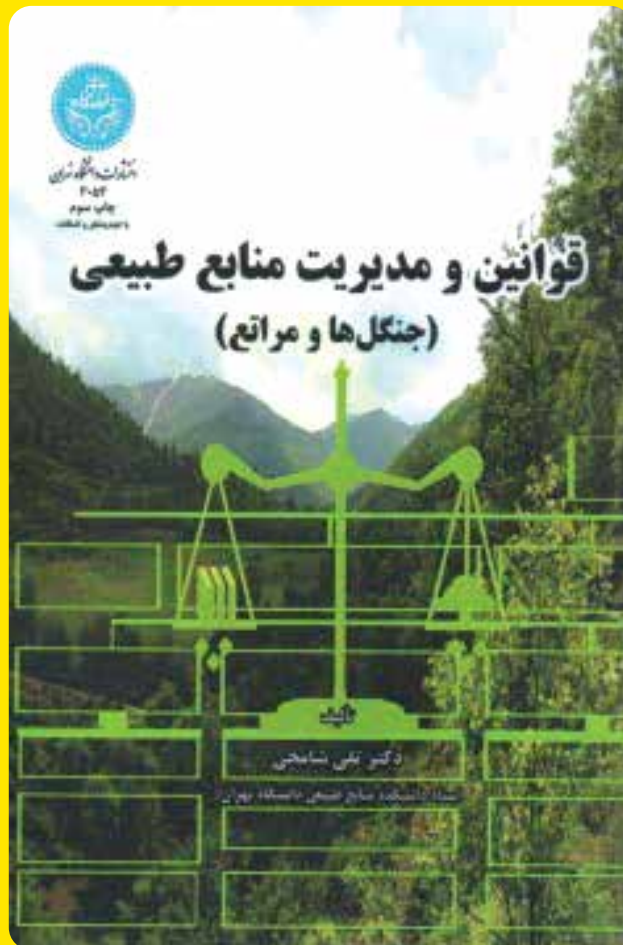

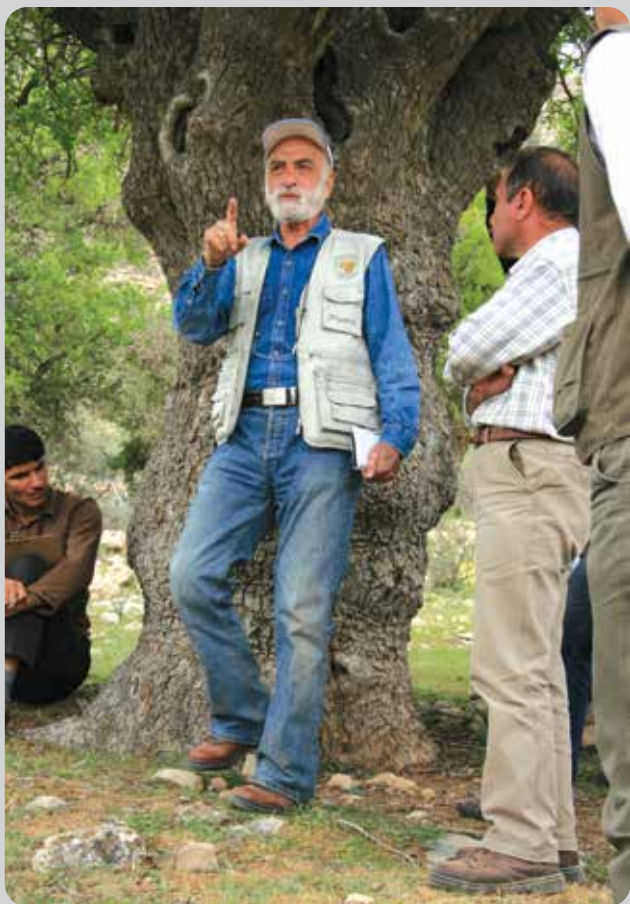
وزارتخانه نیز، اتفاقی به‌عنوان مشاور وزیر داشتند. دکتر شامخی در سال ۱۳۶۴، مسئولیت مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور را پذیرفت. دکتر در آن زمان ارتباط نزدیکی با آقایان دکتر کلانتری (رئیس وقت مؤسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر) و مرحوم مهندس مطهری (رئیس وقت مؤسسه تحقیقات اصلاح و تهیه بذر چغندر) داشتند. در زمان مدیریت ایشان شکل و ساختار باغ گیاه‌شناسی شبیه آنچه امروز مشاهده می‌شود، نبود، هرچند ایشان موضوع بازدید عمومی از باغ گیاه‌شناسی را مطرح کردند، درعین حال نگران آسیب‌های احتمالی حاصل از آن نیز بودند. یکی از اقداماتی که در زمان ریاست وی آغاز شد، تهیه و تدوین مجموعه کتاب‌های «فلور ایران» بود که با مسئولیت دکتر مصطفی اسدی آغاز و مقرر شد، از این تاریخ به بعد، «فلور ایران» که تا پیش‌ازین در کشور اتریش تهیه می‌شد، توسط گیاه‌شناسان ایرانی تنظیم و تألیف شود. ذکر این نکته لازم است، اجرای این طرح کلان تقریباً ۴۰ سال به طول انجامید و درنهایت، تهیه، تدوین و انتشار این مجموعه ارزشمند، با همکاری بیش از ۱۰۰ گیاه‌شناس، در سال ۱۴۰۳ به پایان رسید. از دیگر اقداماتی که در زمان ریاست دکتر شامخی انجام شد، تدوین جزوه‌ای با محتوای تعریف مناطق اکولوژیک بود که در آن، ایران به ۱۵ منطقه اکولوژیک تقسیم شد. در آن زمان همه مؤسسات در استان‌ها، ایستگاه تحقیقاتی داشتند و در بعضی استان‌ها، ایستگاه تحقیقاتی مؤسسه جنگل‌ها و مراتع مستقل بود و گاهی در کنار ایستگاه سایر مؤسسات قرار داشت. در زمان ریاست دکتر شامخی چگونگی انتخاب محل این ایستگاه‌ها بررسی و مطرح شد، اینکه این ایستگاه‌ها نه براساس استان، بلکه براساس همین مناطق ۱۵‌گانه اکولوژیک ایران مستقر شوند، حدود دو سال در شورای تحقیقات مؤسسه طرح و بررسی شد، نتیجه و خروجی این بررسی‌ها، تدوین همان جزوه اشاره‌شده در بالاست. این بحث‌ها سبب شد، برخی از نمایندگان استان‌ها نسبت به نبود ایستگاه تحقیقاتی در حوزه انتخابیه خود اعتراض نمایند و توضیحات علمی و فنی نیز آنها را قانع نمی‌کرد. موضوع دیگری که در این رابطه با آن مواجه بودند، تعیین مرز مناطق اکولوژیک بود که در آن زمان، طرحی نیز با مسئولیت مرحوم دکتر ملک‌پور، متخصص مرتع، با همکاری معاون پژوهشی دکتر شامخی، مرحوم مهندس باباخانلو (متخصص اکولوژی) آغاز شد.

طبیعی تأسیس نشده بود، رشته جنگل یکی از رشته‌های یازده‌گانه دانشکده کشاورزی بود. در سال ۱۳۳۹ با کوشش فراوان دکتر رضا حجازی و حمایت‌های دکتر مهدوی اردبیلی، ریاست وقت دانشکده کشاورزی و مهندس رضا صدقیانی، مجری طرح‌های کشاورزی و جنگل و معاون وقت سازمان برنامه و تلاش‌های دکتر یحیی نظیری، رئیس اداره آموزش و روابط امور بین‌الملل سازمان جنگل‌بانی، همچنین مساعدت‌های پرفسور ولادیمیر ترگوبوف، کارشناس سازمان ملل، مقدمات تأسیس انستیتوی جنگل و مرتع فراهم شد و در سال ۱۳۴۱ موافقت‌نامه تأسیس این انستیتو بین دولت ایران و برنامه عمران سازمان ملل به امضا رسید. دکتر شامخی از دانشجویان دوره اول این انستیتو بودند و در سال ۱۳۴۴ با کسب رتبه نخست، موفق به اخذ مدرک کارشناسی ارشد در رشته جنگل شد. در آن دوران رتبه‌های نخست هر رشته برای ادامه تحصیل با بورسیه دولت به خارج از کشور اعزام می‌شدند، ایشان نیز، با کمک یکی از اساتید انستیتو به نام دکتر هرمان اتر از دانشگاه پلی‌تکنیک زوریخ پذیرش گرفتند، اما به دلیل کمبود بودجه این اتفاق نیفتاد و درنهایت قرار شد برای ادامه تحصیل به مدرسه جنگل فرانسه، که در سال ۱۸۲۴ تأسیس شده و دومین مدرسه قدیمی اروپا بود، اعزام شوند. ایشان در سال ۱۳۴۶ برای ادامه تحصیل از ایران خارج شدند و در سال ۱۳۵۰ تحصیلات خود را به اتمام رساندند و موفق به اخذ مدرک دکتری در رشته جنگل شدند، ولی پس از پایان تحصیل به ایران مراجعت نکردند و مشغول فعالیت‌های مبارزاتی و سیاسی شدند، ایشان، هم‌زمان با پیروزی انقلاب، در سال ۱۳۵۷ به ایران بازگشتند و همچنان به فعالیت‌های سیاسی خود ادامه دادند. مرحوم دکتر پارسا، معاون وقت دانشگاه تهران، که دوست و هم‌کلاسی دکتر شامخی بودند، به او پیشنهاد دادند تا مدارک خود را برای انجام امور اداری و جذب در دانشگاه تهران ارائه دهد و درنهایت ایشان از سال ۱۳۵۹ عضو هیئت‌علمی گروه جنگل دانشگاه تهران شدند و فعالیت‌های آموزشی خود را در زمینه سیاست و قوانین جنگل آغاز کردند. دکتر شامخی از همان ابتدا مشاور وزیر کشاورزی بودند و با سازمان جنگل‌ها و مراتع نیز همکاری داشتند و در اکثر جلسات وزارتخانه، که پیرامون موضوعاتی از جمله جنگل، مرتع و مسائل آب، خاک و آبخیزداری برگزار می‌شد، حضور داشتند. ایشان در

تألیف: ی. اس. جوندآوات - اس. کی. گوتم
ترجمه: دکتر نفی شامخی

دکتر شامخی پس از بازنشستگی نیز محیط کار و فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی خود را ترک نکردند و هم‌اکنون نیز هفته‌ای یک روز در دانشکده حاضر می‌شوند، همچنین قابل ذکر است، جناب دکتر سابقه حضور در ۱۶ جلسه و نشست بین‌المللی را نیز در کارنامه خود دارند.

از تألیفات جناب دکتر شامخی می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

* کتاب قوانین و مدیریت منابع طبیعی (جنگل‌ها و مراتع)

* کتاب بیشه زراعی (آگروفارستری)

* ۷۹ مقاله علمی- پژوهشی داخلی و بین‌المللی

* ۳۹ مورد پایان‌نامه دانشجویی

* ۱۱ مورد گزارش و طرح تحقیقاتی

در پایان، از خداوند متعال برای ایشان خواستار طول عمر، همراه با عزت و سلامتی هستیم. بی‌شک، انسان‌هایی چون ایشان، که مانند ستاره‌ای در آسمان علم و دانش کشور می‌درخشند، حق بسیار بزرگی بر گردن دانشگاهیان و دانش‌آموختگان این مرز و بوم دارند، بر ماست که وجود نازنین ایشان را همچون گنجی گرانبها پاس بداریم و از تجارب و آموزه‌های ایشان برای حفظ محیط‌زیست و منابع طبیعی کشور کمال استفاده را ببریم.

معاون مالی و اداری ایشان خانم مهندس نوروزی بودند که طبق نظر و با موافقت دکتر شامخی توجه ویژه‌ای به قشر زحمت‌کش مؤسسه یعنی کارگران باغ گیاه‌شناسی داشتند. دکتر شامخی در سال ۱۳۶۷ به دلایلی از مؤسسه خداحافظی کردند، البته که تا سال ۱۳۹۰، که به افتخار بازنشستگی نائل شدند، مسئولیت‌هایی را برعهده داشتند، برخی از این مسئولیت‌ها عبارتند از:

* عضو کمیته ملی انسان و زیست‌کره، کمیسیون ملی یونسکو، ۱۳۶۷-۱۳۶۵

* رئیس دانشگاه کاشان، ۱۳۷۲-۱۳۷۵

* مشاور فنی رئیس سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور، ۱۳۸۱-۱۳۷۶

* سرپرست تحصیلات تکمیلی دانشکده منابع طبیعی، ۱۳۷۹-۱۳۷۷

* عضو کمیته ملی انسان و زیست‌کره، کمیسیون ملی یونسکو، ۱۳۸۴-۱۳۷۸

* مدیرکل دفتر بررسی و ارزیابی پژوهشی- معاونت پژوهشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، ۱۳۸۱-۱۳۷۹

* رئیس انجمن جنگلبانی ایران «انجمن علمی جنگل کشور»، ۱۳۸۱ تا ۱۳۸۸

* عضو هیئت‌مدیره انجمن جنگلبانی ایران از سال ۱۳۹۲ تاکنون